

Психологічне значення довіри для самоактуалізації особистості в період ранньої дорослості

Anpilova D.V. The psychological meaning of trust for the self-actualization in early adulthood / D.V. Anpilova // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufriieva. – Issue 33. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2016. – P. 34–46.

Д.В. Анпілова. Психологічне значення довіри для самоактуалізації особистості в період ранньої дорослості. У статті пропонується розгляд феномену довіри як важливого ресурсу, який впливає на процес самоактуалізації чоловіків і жінок раннього дорослого віку. Наведений узагальнений огляд досліджень провідних типів довіри: довіри до себе як безумовної віри, переконаності людини в своїй визначально позитивній внутрішній природі, власній компетентності, значущості, цінності; довіри до романтичного партнера як впевненості в його порядності і доброзичливості, а також необхідної умови і результату гармонійних, суб'єктивно задовольняючих любовних стосунків; довіри до інших людей, груп і соціальних інститутів як впевненість в тому, що існуючі довірчі очікування особистості будуть виправданими і соціальна / інституціональна взаємодія не несе ризику бути обманутим, зрадженим. Представлені результати емпіричного дослідження зв'язку зазначених типів довіри з основними параметрами, за якими визначається рівень самоактуалізації особистості: орієнтація в часі, опора на себе, позитивні цінності, гнучкість поведінки, сензитивність, спонтанність, самоповага, самоприйняття, погляд на природу людини, синергійність, прийняття агресії, контактність, пізнавальні потреби, креативність і загальний рівень самоактуалізації. Виявлено, що довіра до партнера позитивно пов'язана з орієнтацією у часі, опорою на себе, позитивними ціннісними орієнтаціями, гнучкістю поведінки, спонтанністю, самоповагою, самоприйняттям, прийняттям агресії та загальним показником самоактуалізації; довіра до себе позитивно пов'язана з такими сферами самоактуалізації як самоповага, опора на себе, самоприйняття, прийняття агресії. Доведено, що довіра до партнера має велике позитивне значення для самоактуалізації в період ранньої дорослості. В меншій мірі на самоактуалізацію впливає довіра до себе і взагалі зворотне значення для даного процесу має соціальна / інституціональна довіра.

Ключові слова: довіра, типи довіри, довіра до себе, міжособистісна довіра, соціальна довіра, самоактуалізація, гендерні відмінності, рання дорослість.

Д.В. Анпилова. Психологическое значение доверия для самоактуализации личности в период ранней взрослости. В статье предлагается рассмотрение феномена доверия как важного ресурса, который влияет на процесс самоактуализации мужчин и женщин раннего взрослого возраста. Приведён обобщенный обзор исследований ведущих типов доверия: доверия к себе как безусловной веры, убеждённости человека в своей изначально положительной внутренней природе, собственной компетентности, значимости, ценности; доверия к романтическому партнёру как уверенности в его порядочности и доброжелательности, а также необходимого условия и результата гармоничных, субъективно удовлетворяющих любовных отношений; доверия к другим людям, группам и социальным институтам как уверенность в том, что существующие доверительные ожидания личности будут оправданными и социальное / институциональное взаимодействие не несет риска быть обманутым, преданным. Представлены результаты эмпирического исследования связи указанных типов доверия с основными параметрами, по которым определяется уровень самоактуализации личности: ориентация во времени, опора на себя, позитивные ценности, гибкость поведения, сензитивность, спонтанность, самоуважение, самопринятие, взгляд на природу человека, синергичность, принятие агрессии, контактность, познавательные потребности, креативность и общий уровень самоактуализации. Выявлено, что доверие к партнёру положительно связано с ориентацией во времени, опорой на себя, позитивными ценностными ориентациями, гибкостью поведения, спонтанностью, самоуважением, самопринятием, принятием агрессии и общим показателем самореализации; доверие к себе положительно связано с такими сферами самоактуализации как самоуважение, опора на себя, самопринятие, принятие агрессии. Доказано, что доверие к партнёру имеет большое положительное значение для самоактуализации в период ранней взрослости. В меньшей степени на самоактуализацию влияет доверие к себе и обратное значение для данного процесса имеет социальное / институциональное доверие.

Ключевые слова: доверие, типы доверия, доверие к себе, межличностное доверие, социальное доверие, самоактуализация, гендерные различия, ранняя взрослость.

Постановка проблеми. Самоактуалізація розуміється як ціль людського існування, «природжене» призначення людини, яке здійснюється через усвідомлену діяльність, спрямовану на реалізацію «внутрішнього Я», абсолютно унікального, неповторного, такого, що відрізняється з-поміж інших і може легко розпізнатися. Шляхи самоактуалізації індивідуальні для кожної особистості, однак всі вони, на її погляд, ведуть до досягнення щастя [2; 4].

Сьогодні спостерігається зростання інтересу до чинників, що забезпечують успішність самоактуалізації особистості. Це пов'язано з інтенсифікацією праці, посиленням фахових вимог, зміцненням стереотипу, що успішна людина обов'язково всебічно розвинена, вона все встигає і ніколи не стомлюється, нею постійно задоволені як керівництво, колеги, партнери, так і кохана людина, сім'я, друзі і ін. Особливо ці процеси впливають на людей раннього дорослого віку, адже цей віковий період є сензитивним і для пошуку супутника життя, і для професійного розвитку [6]. Молоді чоловіки і жінки постійно стикаються з питанням ефективного розподілення часу між увагою до себе, робочими справами, особистими стосунками, реалізацією в широкому соціальному контексті, що породжує проблему пошуку соціально-психологічних ресурсів, які дозволять успішно поєднувати суб'єктивно значущі сфери життя, самовдосконалюватись, творчо адаптуватись до мінливих умов навколишнього середовища.

На нашу думку, гармонія в одній сфері може забезпечити оптимальний баланс в іншій сфері, оскільки людина зможе черпати необхідні їй ресурси задля активізації, стабілізації та підтримки своєї продуктивності. В даній статті ми зосередимося на такому важливому ресурсі самоактуалізації як довіра, зокрема на основних її типах.

Довіра до себе. Базується на почутті аутентичності і пов'язана з розширенням можливостей особистості, підвищенням її творчої активності, прагненням шукати опору і джерело підтримки в самій собі, вмінням нести відповідальність за своє життя [3,8].

Довіра до романтичного партнера. Однією з провідних характеристик гармонійних стосунків зі значущим іншим є афіліативне спілкування (Ж. Роджерс, Д. Майєрс, Т. Скрипкіна, С. Духновський і ін.), яке забезпечує виникнення почуття задоволення, відчуття власної значущості, взаємної симпатії, співбуття, співзвуччя переживань і т.ін. Необхідною умовою для формування, розвитку та підтримки афіліативного спілкування є довіра до партнера [5].

Довіра до оточуючих людей, груп, соціальних інститутів. Дж.Б. Роттер розумів під соціальною довірою узагальнені очікування людини щодо того, наскільки можна покласти на слова, обіцянки, висловлені або письмові заяви іншої людини або групи людей [9]. Цей тип довіри виникає зазвичай в тих випадках, коли немає очевидних причин не вірити [6].

Аналіз останніх досліджень. Складність вивчення довіри як феномена, що знаходиться в фокусі наукового інтересу представ-

ників різних галузей (філософської, гуманітарної, соціально-політичної та ін.) полягає в суб'єктивності його змісту. Кожна окрема людина, група, організація, спільнота має своє уявлення про те, що таке довіра, і яка її міра є оптимальною для досягнення найбільш задовольняючих стосунків з суб'єктом або об'єктом за взаємодією.

У психології довіра як соціально-психологічний феномен вивчалася в трьох відносно самостійних вимірах: довіра до світу – довіра розглядається як базова установка, від якої залежить соціальне і психологічне благополуччя особистості (З. Фрейд, М. Кляйн, Е. Еріксон, Г. Саліван, Дж. Боулбі, М. Ейнсворт, Д. Віннікот та ін.); довіра до людей – довіра розглядається як фонові умова існування таких видів міжособистісних стосунків як: дитячо-батьківські, любовні, дружба, ділове партнерство, колегіальні (А. Селігман, Р. Б. Шо, С. Діпіаза і Р. Екклз, О. Кронік і К. Кронік, Т. Скрипкіна, Є. Ільїн, М. Якушева, А. Купрейченко, В. Зінченко, І. Антоненко, Л. Журавльова, С. Табхарова та ін.), довіра до себе – специфічне ставлення людини до свого внутрішнього світу, до своєї суб'єктності як до цінності (К. Роджерс, Ф. Перлз, Е. Шостром, Т. Скрипкіна, Н. Астаніна, Н. Крамаренко та ін.).

Незважаючи на те, що всі наведені аспекти вивчення довіри відносяться до аналізу її феноменології в різних видах взаємин (з собою, з іншими, зі світом) всі вони певним чином співвідносяться, а тому представляють єдине соціально-психологічне явище, що має подібні умови для виникнення (почуття безпеки, поваги і визнання), основи (щирість, правдивість, доброзичливість) закономірності розвитку (від інструментальної цінності довіри до термінальної), у всьому різноманітті своїх проявів. Довіра, з одного боку, є необхідним складником концепції ставлень особистості, який формується на певних етапах онтогенезу, з іншого – динамічним утворенням, що змінює свої характеристики відповідно до конкретної ситуації взаємодії [1].

Мета статті: встановити психологічне значення довіри до себе, довіри до партнера і довіри до інших людей, груп і соціальних інститутів для самоактуалізації особистості в період ранньої дорослості; визначити відмінності в специфіці зв'язку між типами довіри і параметрами самоактуалізації у чоловіків і жінок.

Виклад основного матеріалу. Для досягнення мети дослідження ми застосовували наступні психодіагностичні анкети, методики, тести, опитувальники:

анкета «Довіра до партнера». Довіра в романтичних стосунках є чи не найскладнішим для дослідження феноменом. Безліч ситуаційних явищ щодня впливають на довіру партнерів один до одного: необхідність приймати спілкування свого партнера з представниками протилежної статі (керівництвом, колегами, друзями / подругами, просто знайомими), яке може породжувати ревності; необхідність довіряти вирішення важливих і поточних справ, яке може бути як успішним, так і не успішним, що може затьмарити плани, сподівання, зруйнувати надії чи просто зіпсувати настрій та розчарувати; необхідність стикатися з непередбачуваною реакцією, коли була повідомлена якась інтимна інформація і, взагалі, чи можна таку інформацію довірити партнерові, щоб все залишилось лише в межах пари і не отримало розголосу; сприймати чи ні на віру обіцянки партнера, вірити слову. Психологічна діагностика довіри до партнера вимагає врахування всіх цих факторів. Однак проведений аналіз показав, що наразі не існує відповідної методики або тесту. Що спонукало нас розробити анкету «Довіра до партнера», яка діагностує ступінь довіри до партнера за 10-тибальною шкалою в чотирьох областях: довіра щодо вірності партнера, довіра щодо відповідальності партнера, довіра як можливість бути щирим, довіра обіцянкам партнера.

Питання №1, відповідь на яке відображає довіру щодо вірності партнера: *«Наскільки ви зможете довіряти своєму коханому (коханій), якщо знаєте, що йому (їй) доведеться працювати в парі з привабливим (-ою) колегою над спільним робочим проектом тиждень тільки вдвох в одному кабінеті?»*.

– Питання №2, відповідь на яке відображає зміст довіри щодо відповідальності партнера: *«Наскільки ви довірите своєму (-ій) коханому (-ій) вирішити питання, яке може визначити ваше життєве благополуччя на найближчі 2 роки?»*.

– Питання №3, відповідь на яке дозволяє отримати уявлення про довіру як можливість бути щирим з партнером: *«Наскільки ви довіряєте своєму (-ій) коханому (-ій) свої потаємні думки, почуття, бажання?»*.

– Питання №4, відповідь на це питання відображає специфіку довіри словам, обіцянкам, висловленим заявам партнера: *«Наскільки ви вірите в обіцянки вашого (-ї) коханого (-ї)?»*.

Респондентам пропонувалось оцінити ступінь своєї довіри за шкалою від 0 до 10, де 0 – це повна відсутність, а 10 – 100% довіра до романтичного партнера. В якості загального результату відповіді були складені між собою та поділені на кількість пи-

тань, що дало змогу отримати усереднений показник довіри до партнера;

- методика «Вивчення довіри до себе» (Н.Б. Астаніна, 2010 р.);
- опитувальник «Діагностика міжособистісної (соціальної) довіри» Дж. Роттера (адаптація С. Г. Достовалова, 1997 р.);
- самоактуалізаційний тест (адаптація Ю.Є. Альошиної, Л.Я. Гозмана, М.В. Загіка, М.В. Кроз, 1981-84 рр.).

Дослідження проводилося в індивідуальній формі, анонімно: на бланках відповідей респонденти вказували стать, вік, сферу зайнятості. Всі досліджувані на момент проведення дослідження перебували в романтичних відносинах упродовж від півроку до двох з половиною років.

Математико-статистичний аналіз отриманих даних здійснювався за використанням непараметричних методів: кореляційного аналізу за критерієм ρ -Спірмена, оцінки відмінностей за критерієм U-Мана-Уїтні, множинного регресійного аналізу для побудови моделі значення різних видів довіри для самоактуалізації.

На початку наведемо узагальнені результати дослідження за даними використаних методик по всій вибірці респондентів.

За методикою «Довіра до себе» Н. Б. Астаніної ми виявили, що сучасні українські чоловіки і жінки раннього дорослого віку довіряють собі на середньому рівні. Середній бал за вибіркою склав 70,7 балів (мін. – 49 б., макс. – 102 б.), що означає, що молоді чоловіки і жінки дослухаються до своєї внутрішньої сутності, прагнуть шукати опори та джерела підтримки в самих собі та нести відповідальність за своє життя не в повному обсязі, а ситуативно.

Середній показник довіри до партнера (за складеною нами анкетною) в загальній вибірці за показниками-областями розробленою нами питальника складає: «Довіра щодо вірності партнера» – 6,3 бали, «Довіра щодо відповідальності партнера» – 7,1 бали, «Довіра як можливість бути щирим з партнером» – 8,4 бали, «Довіра щодо обіцянок партнера» – 8,4 бали за 10-бальною шкалою. Середній інтегральний показник довіри до партнера у наших респондентів складає 7,5 балів, тобто є достатньо високим.

Отже, відзначимо, що сучасні чоловіки і жінки найбільше довіряють своїм партнерам якусь приватну інформацію (секрети, бажання, потаємні думки і под.) і вірять їх обіцянкам. Ці

дані ми схильні інтерпретувати, виходячи з тривалості стосунків наших респондентів (від півроку до 2,5 років), у цей період довіра тільки формується і розвивається, а найбільш зрозумілий спосіб її встановити та укріпити – ділитись своїми секретами, переживаннями, думками тощо.

На середньому рівні узагальнений показник довіри за методикою Дж. Роттера «Діагностика міжособистісної (соціальної) довіри», який відображає ставлення до оточуючих, груп та соціальних інститутів – 88 балів (мін. – 60 б., макс. – 112 б.). Таким чином, респонденти з чоловічої і жіночої вибірок в достатній мірі вірять словам, обіцянкам, заявам оточуючих людей, певних груп і соціальних інститутів, але не є абсолютно впевненими у порядності й доброзичливості їх намірів, що цілком співвідноситься з сучасними реаліями.

За Самоактуалізаційним тестом високі показники представники періоду ранньої дорослості продемонстрували за шкалами «Ціннісні орієнтації» (57,2 б.), «Самоповага» (64,3) та «Самоприйняття» (55,7б.). Що характеризує їх як людей, які: дотримуються позитивних цінностей і ідеалів, за якими живуть самоактуалізовані особистості; високо цінують себе і подобаються собі; приймають себе такими, як є.

Оскільки шкали «Самоповага» та «Самоприйняття» утворюють єдиний змістовий блок «Самосприйняття», то ми можемо відзначити, що наші респонденти мають сукупні позитивні уявлення про себе, добре орієнтуються в своєму внутрішньому світі, позитивно себе оцінюють.

Низькі показники за середніми балами молоді люди показали за шкалами «Гнучкість поведінки» (44,3 б.), «Погляд на природу людини» (43,3б.) та «Креативність» (44,1 б.). Ми не вважаємо, що отримані дані варто розглядати як тривожну тенденцію, а скоріше як показники, які вказують нашим респондентам на зони розвитку на наступних вікових періодах.

Інтегральний показник самоактуалізації за нашою вибіркою становить 187,7 балів. Граничне значення інтегрального показника САТ складає 80 Т-балів, а вищий результат можна розцінити як «псевдосамоактуалізацію», яка видає намір випробовуваних постати в найсприятливішому світлі, виглядати краще, ніж є.

Кореляційний аналіз різних типів довіри з показниками самоактуалізації на загальній вибірці в 60 осіб дав нам можливість зробити наступні висновки.

Існує позитивний зв'язок між показниками довіри до себе (методика «Довіра до себе» Н.Б. Астаніної) та такими шкалами

САТ, як «Самоповага» ($r=0,449$; $p \leq 0,01$), «Самосприйняття» ($r=0,4$; $p \leq 0,01$), «Підтримка /Опора на себе» ($r=0,435$; $p \leq 0,01$), «Прийняття агресії» ($r=0,372$; $p \leq 0,01$) та «Загальний показник САТ» ($r=0,33$; $p \leq 0,05$). Отримані дані досить гармонійно синтезуються з особистісними ознаками людини, яка собі довіряє: хорошим зв'язком зі своїм внутрішнім світом, здатністю ставити перед собою цілі, розумінням своїх потреб і реалізацією своїх можливостей, без загрози вступати в суперечність зі своїми цінностями, позитивністю самосприйняття, прагненням виходити за межі минулого досвіду, досліджувати себе, свої можливості в ситуаціях невизначеності.

Загальний показник довіри до партнера засвідчив наявність позитивного зв'язку на рівні $p \leq 0,01$ з такими показниками самоактуалізації, як «Орієнтація у часі» ($r=0,542$; $p \leq 0,01$), «Підтримка / Опора на себе» ($r=0,698$; $p \leq 0,01$), «Ціннісні орієнтації» ($r=0,402$; $p \leq 0,01$), «Гнучкість поведінки» ($r=0,624$; $p \leq 0,01$), «Спонтанність» ($r=0,624$; $p \leq 0,01$), «Самоповага» ($r=0,667$; $p \leq 0,01$), «Самосприйняття» ($r=0,551$; $p \leq 0,01$), «Прийняття агресії» ($r=0,484$; $p \leq 0,01$). Також був отриманий значущий позитивний зв'язок між загальним показником довіри до партнера та загальним показником самоактуалізації ($r=0,669$; $p \leq 0,01$). Отже, ми можемо стверджувати, що довіра до партнера є важливим ресурсом, який потрібен для самоактуалізації в ранній дорослості.

Однак на даному етапі дослідження нами не було встановлено жодних кореляційних зв'язків міжособистісної довіри (методика Дж. Роттера) з показниками самоактуалізації.

Перейдемо до аналізу специфіки самоактуалізації в площині порівняння даних чоловіків і жінок.

Чоловіки є більш реалізованими в сферах «Орієнтація у часі» ($Ч_{c.6.}=58$, $Ж_{c.6.}=44,5$; $U=251,5$, $p \leq 0,001$), «Підтримка/Опора на себе» ($Ч_{c.6.}=56,4$, $Ж_{c.6.}=49,7$; $U=215$, $p \leq 0,001$), «Ціннісні орієнтації» ($Ч_{c.6.}=61,5$, $Ж_{c.6.}=52,9$; $U=268$, $p \leq 0,01$), «Самоповага» ($Ч_{c.6.}=69,9$, $Ж_{c.6.}=58,6$; $U=335,5$, $p \leq 0,02$), «Самосприйняття» ($Ч_{c.6.}=61,7$, $Ж_{c.6.}=49,8$; $U=215,5$, $p \leq 0,001$) та «Прийняття агресії» ($Ч_{c.6.}=55,1$, $Ж_{c.6.}=43,5$; $U=262$, $p \leq 0,001$). Отже, сучасні чоловіки раннього дорослого віку краще орієнтуються у часовій перспективі і більше схильні обирати життя «тут і тепер», враховуючи досвід минулого і при цьому дивитись в майбутнє; більше розраховують на свій внутрішній потенціал, воліють керуватися власним розсудом при прийнятті рішень; їм більше, ніж жінкам притаманна орієнтація на цінності самоактуалізованої людини; вони себе більше поважають і більш терпляче ставляться до сво-

їх особливостей; охочіше приймають, що агресія є невід'ємним складником міжособистісних стосунків.

Жінки ж є більш самоактуалізованими за такими шкалами САТ: «Сензитивність» ($\mathcal{J}_{c.6} = 50,9$, $\mathcal{C}_{c.6} = 42,8$; $U = 356,5$, $p \leq 0,03$), «Пізнавальні потреби» ($\mathcal{J}_{c.6} = 53,3$, $\mathcal{C}_{c.6} = 42$; $U = 277$, $p \leq 0,01$) та «Креативність» ($\mathcal{J}_{c.6} = 50,4$, $\mathcal{C}_{c.6} = 37,8$; $U = 222$, $p \leq 0,001$). На рівні тенденції також виявлена більша самоактуалізованість жінок за шкалою «Контактність» ($\mathcal{J}_{c.6} = 47,3$, $\mathcal{C}_{c.6} = 52$; $U = 355$, $p \leq 0,1$). Тобто респонденти жіночої статі більш глибоко і тонко відчувають себе, свої переживання і потреби, чутливі до них, в них більш висока ступінь вираженості прагнення до набуття знань і їм в більшій мірі, ніж чоловікам, притаманна творча спрямованість.

Порівняння результатів чоловіків і жінок за параметром довіри до себе (методика «Довіра до себе» Н.Б. Астаніної) за критерієм Мана-Уїтні показав, що чоловіки більше довіряють собі ($\mathcal{C}_{c.6} = 72,9$; $U = 379$, $p \leq 0,03$), ніж жінки ($\mathcal{J}_{c.6} = 68,5$; $U = 379$, $p \leq 0,03$). Тобто сучасні українські чоловіки раннього дорослого віку в більшій мірі є здатними ставитися до себе, до своїх внутрішніх бажань, потреб, поглядів, переживань як до цінності, а значить їм менше притаманний конформізм, наслідування, страх розчарувати інших і под., ніж жінкам.

Також чоловіки схильні більше довіряти своїм романтичним партнеркам у всіх виділених областях (анкета «Довіра до партнера» складена нами): довіра щодо відповідальності ($\mathcal{C}_{c.6} = 7,6$, $\mathcal{J}_{c.6} = 6,6$; $U = 266$, $p \leq 0,3$), довіра як можливість бути щирим ($\mathcal{C}_{c.6} = 9,1$, $\mathcal{J}_{c.6} = 7,7$; $U = 198,5$, $p \leq 0,001$), довіра обіцянкам ($\mathcal{C}_{c.6} = 9,2$, $\mathcal{J}_{c.6} = 7,6$; $U = 137,5$, $p \leq 0,001$) і загальний показник довіри ($\mathcal{C}_{c.6} = 8,2$, $\mathcal{J}_{c.6} = 6,9$; $U = 180$, $p \leq 0,001$). Відмінності між чоловіками і жінками не були виявлені нами лише за областю «довіра щодо вірності»: як чоловіки, так і жінки довіряють своїм романтичним партнерам за умови, якщо йому/їй доведеться багато спілкуватися з представником протилежної статі, на середньому рівні (середній бал – 6-6,5).

Третій тип довіри, який ми вивчали соціальна довіра. Ми отримали результат, який може свідчити лише про тенденцію, враховуючи рівень значущості, однак зауважимо, що чоловіки все ж таки в більшій мірі схильні довіряти оточуючим, групам і соціальним інститутам, ніж жінки ($\mathcal{C}_{c.6} = 89,7$, $\mathcal{J}_{c.6} = 86,4$; $U = 384,5$, $p < 0,3$).

Останнім видом аналізу, який був проведений нами для підтвердження концептуальної гіпотези дослідження був множинний регресійний аналіз. Ми отримали рівняння:

$$x1=75,71+ x2* 9,76+ x3*0,37 +x4 *(-0,64),$$

де:

x1 – загальний показник самоактуалізації;

75,71 – константа рівняння;

x2 – загальний показник довіри до партнера;

x3 – показник довіри до себе;

x4 – показник соціальної довіри (до оточуючих, груп, соціальних інститутів).

Значення F-критерію для перевірки гіпотези дорівнює 28,47, при рівні значущості $p \leq 0,001$, тобто побудована регресія значуща. Квадрат коефіцієнта детермінації (R) дорівнює 0,777 – модель пояснює значення виокремлених типів довіри для загального показника самоактуалізації на 77%. Таким чином, проведений регресійний аналіз дає нам підстави стверджувати, що довіра до партнера з-поміж інших типів довіри є найважливішим предиктором самоактуалізації, після якого за рівнем значущості йде довіра до себе. Ми вважаємо такі дані відображенням вікових особливостей наших респондентів і припускаємо, що у вибірці людей більш зрілого віку дані могли бути представлені з точністю до навпаки.

Цікавим, на наш погляд, є те, що соціальна довіра (довіра до оточуючих, груп і соціальних інститутів) має зворотне значення для самоактуалізації. Тобто, чим більше людина довіряє соціуму / соціальним інститутам, тим нижчий у неї загальний показник самоактуалізації. З точки зору представника Західного суспільства такий зв'язок було би вкрай складно пояснити. Але для нашого перехідного суспільства це є досить логічним, бо навряд чи самоактуалізований українець буде довіряти, наприклад, владним структурам в їх теперішньому стані.

Висновки. Проведене дослідження психологічного значення таких типів довіри як довіра до себе, довіра до романтичного партнера, довіра до оточуючих, груп і соціальних інститутів для самоактуалізації особистості на вибірці чоловіків і жінок раннього дорослого віку дозволяє зробити наступні висновки.

Сучасні чоловіки і жінки є високо самореалізованими за показниками позитивних цінностей, самоповаги та самоприйняття. А зоною розвитку для них є: більша гнучкість поведінки, цілісне ментальне сприйняття світу й інших людей та розвиток креативності.

Довіра до себе позитивно пов'язана з такими сферами самоактуалізації як самоповага, опора на себе, самоприйняття, прийняття агресії як частини міжособистісних стосунків. Довіра до

партнера тісно пов'язана зі здатністю людини жити в теперішньому, виважено ставитися до свого минулого і орієнтуватися на майбутнє; знаходити підтримку та опору в собі самому; керуватися цінностями самоактуалізованої особистості; гнучкістю поведінки в мінливих умовах; аутентичністю у вираженні своїх почуттів; високим самоприйняттям та прийняттям агресії як невід'ємної складової стосунків.

Існують виражені відмінності між чоловіками і жінками за ступенем довіри до себе і до романтичного партнера. Так, чоловіки більше довіряють собі і своїм партнеркам (окрім області «довіра щодо вірності» – цей показник на середньому рівні у представників обох статей). За показником соціальної довіри відмінності між чоловіками і жінками малозначущі.

Довіра до партнера має високе позитивне значення для самоактуалізації в період ранньої дорослості як для чоловіків, так і для жінок. В меншій мірі на цей процес впливає довіра до себе і взагалі зворотне значення для самоактуалізації має довіра до суспільства як соціального інституту.

Перспективи подальших наукових досліджень ми вбачаємо в доопрацюванні анкети «Довіра до партнера» шляхом розширення кількості питань в кожній із виокремлених нами областей («Довіра щодо вірності», «Довіра щодо відповідальності», «Довіра як можливість бути щирим» та «Довіра обіцянкам»).

Список використаних джерел

1. Антоненко И.В. Доверие: социально-психологический феномен [Текст] / И.В. Антоненко. – М. : Социум; ГУУ, 2004. – 320 с.
2. Артемьев А.И. Социология личности [Текст] / А. И. Артемьев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Изд-во «Арба Т-XXI», 2001. – 256 с.
3. Астанина Н.Б. Создание и апробация нового личностного опросника «Методика изучения доверия к себе» [Текст] / Н.Б. Астанина // Электронный журнал «Психологическая наука и образование»: [электронный ресурс] / ГБОУ ВПО Мос. гор. психол.-пед. ун-т. – Режим доступа: \WWW/URL: http://psyedu.ru/files/articles/1802/pdf_version.pdf , 2010. – № 3. – Загл. с экрана.
4. Базаева Ф.У. Анализ феномена самореализации в зарубежной гуманистической психологии [Текст] / Ф. У. Базаева // Среднее профессиональное образование. – 2012. – № 3. – С. 46–50.

5. Куницына В.Н. Межличностное общение [Текст] : учеб. пособие / В.Н. Куницына, Н.В. Казаринова, В.М. Погольша; под. общ. ред. В.Н. Куницыной. – СПб. : Питер, 2001. – 544 с.
6. Купрейченко А.Б. Критерии доверия и недоверия личности другим людям /А.Б. Купрейченко, С.П. Табхарова // Психологический журнал. – 2007. – Т. 28. – № 2. – С. 55–67.
7. Порхачева Л. В. Основные направления развития личности в ранней взрослости [Текст] / Л. В. Порхачева, К. Я. Джус // Кемерово : Вестник Кемеровского гос. ун-та, 2008. – № 3 – С. 51–53
8. Скрипкина Т.П. Психология доверия [Текст] : учеб. пособие / Т.П. Скрипкина – М. : Издательский центр «Академия», 2000. – 264 с.
9. Rotter J.B. Interpersonal trust, trustworthiness, and gullibility [Text] // American Psychologist, 1980. – Vol. 35 – P. 1–7.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Antonenko I.V. Doverie: social'no psihologicheskij fenomen [Tekst] / I.V. Antonenko. – М. : Socium; GUU, 2004. – 320 s.
2. Artem'ev A.I. Sociologija lichnosti [Tekst] / A. I. Artem'ev. – 2-e izd., pererab. i dop. – М. : Izd-vo «Arba T-XXI», 2001. – 256 s.
3. Astanina N.B. Sozdanie i aprobacija novogo lichnostnogo oprosnika «Metodika izuchenija doverija k sebe» [Tekst] / N.B. Astanina // Jelektronnyj zhurnal «Psihologicheskaja nauka i obrazovanie»: [jelektronnyj resurs] / GBOU VPO Mos. gor. psihol.-ped. un-t. – Rezhim dostupa: \WWW/ URL: http://psyedu.ru/files/articles/1802/pdf_version.pdf , 2010. – № 3. – Zagl. s jekrana.
4. Bazaeva F.U. Analiz fenomena samorealizacii v zarubezhnoj gumanisticheskoy psihologii [Tekst] / F. U. Bazaeva // Srednee professional'noe obrazovanie, 2012. – № 3. – S. 46–50.
5. Kunicyna V.N. Mezhlichnostnoe obshhenie [Tekst] : ucheb, posobie / V.N. Kunicyna, N.V. Kazarinova, V.M. Pogol'sha; pod. obshh. red. V.N. Kunicynoj. – SPb. : Piter, 2001. – 544 s.
6. Kuprejchenko A.B. Kriterii doverija i nedoverija lichnosti drugim ljudjam /A.B. Kuprejchenko, S.P. Tabharova // Psihologicheskij zhurnal. – 2007. – Т. 28. – № 2. – S.55–67.
7. Porhacheva L. V. Osnovnye napravlenija razvitija lichnosti v rannej vzroslosti [Tekst] / L. V. Porhacheva, K. Ja. Dzhus // Kemerovo : Vestnik Kemerovskogo gos. un-ta, 2008. – № 3 – S. 51–53.

8. Skripkina T.P. Psihologija doverija [Tekst] : ucheb, posobie / T.P. Skripkina – M. : Izdatel'skij centr «Akademija», 2000. – 264 s.
9. Rotter J.B. Interpersonal trust, trustworthiness, and gullibility [Text] // American Psychologist, 1980. – Vol. 35 – R. 1–7.

D.V. Anpilova. The psychological meaning of trust for the self-actualization in early adulthood. The article is devoted to the review of the phenomenon of trust as an important resource, which influences on the process of male and female self-actualization in the early adulthood. The summarized review of studies of leading types of trust is analysed: trust to oneself as the unconditional belief, conviction in the own positive inner essence, own competence, significance and value; trust to the romantic partner as confidence in his decency and goodwill, as well as the necessary condition and the result of harmonious, subjectively satisfying romantic relationships; trust to other people, to the groups and to the social institutions as the belief that the existing trust expectations will be justified and that the social / institutional interaction does not bear the risk of being deceived and betrayed. The results of empirical research of connection between mentioned types of trust and the basic parameters determining the level of self-actualization are represented: orientation in time, reliance on oneself, positive values, flexibility of behavior, sensitivity, spontaneity, self-esteem, self-acceptance, view on the human nature, the ability of holistic perceive of the world and other people, acceptance of own aggression, sociability, cognitive needs, creativity and common level of self-actualization.

It has been found that trust to the romantic partner has positive correlation with orientation in time, reliance on self, positive values, behaviour flexibility, spontaneity, self-respect, self-acceptance, acceptance of aggression and a general index of self-realization; trust to oneself has positive correlation with such spheres of self-realization as reliance on oneself, self-acceptance, acceptance of aggression.

With the help of regression analysis it is proved that trust to the partner has the great positive significance for self-actualization during the early adulthood.

Trust to oneself has less influence on self-actualization and social / institutional trust has the opposite meaning for this process.

Key words: trust, types of trust, trust to oneself, interpersonal trust, social trust, self-actualization, gender differences, early adulthood.

Received February 08, 2016

Revised March 21, 2016

Accepted April 19, 2016